

Jolanta Chomko
Białystok

Młodzieżowe argot a kultura (na podstawie nazw osób w języku rosyjskim)

Młodzieżowego argot, tak jak i innych argot, nie można rozpatrywać w oderwaniu od kultury, bowiem język stanowi jeden ze składników kultury.

Pojęcie *kultura* było przedmiotem rozważań filozofów, etnologów, etnografów, historyków i socjologów. Począwszy od czasów starożytnych do dziś sformułowano wiele definicji kultury, które ukazują ewolucję tego pojęcia w kierunku obejmowania coraz większej liczby dziedzin dotyczących człowieka.

Najważniejszym spośród systemów znaków, jakie tworzą kulturę, jest język. Pełni on wiele funkcji i służy także realizacji wielu innych dziedzin i systemów kultury, bez niego kultura nie mogłaby osiągnąć trwałości oraz charakterystycznej złożoności. *W niektórych istotnych i cieszących się znacznym autorytetem pracach mówi się nie tylko o odbiciu w języku rysów kultury danego społeczeństwa, ale i o narzuceniu przez język pewnej wizji świata, czasem – zawartej w niej skali wartości*¹.

Mówiąc o języku jako elemencie tworzącym kulturę, nie można pominąć argot. Jego status w kulturze nie był dotąd określony. Argot, z reguły, a priori oceniane jest jako zjawisko znajdujące się poza przedziałami oficjalnej kultury. Te sfery, z którymi jest związane oceniane są jako fakultatywne, zakulisowe. I jeśli niektóre z argot są odbierane pozytywnie, to inne wyłącznie w świetle zła i antykultury (np. argot więzienne, czy złodziei). Inaczej mówiąc stawia się znak równości między nosicielami argot i samym argot.

¹ M. R. Mayenowa, *Język*, [w:] *Encyklopedia Kultury Polskiej XX wieku*, Wrocław 1991, s. 104.

Argot w tym przypadku jest oceniane tak samo jak jego nosiciele. W konkretnych sytuacjach zdarza się jednak tak, iż wszystko ulega przemieszanu: np. klasycy literatury światowej (Byron, Cervantes) wykorzystują w swoich tekstach mnóstwo argotyzmów. Z drugiej strony, przynależność do klas niższych („dna”) nie czyni z człowieka nosiciela argot, np. u M. Gorkiego „na dnie” znajdują się i chuligani, i proletariusze, i była arystokracja, i była inteligencja, a lingwistyczny portret „dna” przedstawia się przede wszystkim poprzez język potoczny, często grubiański i należący do niskiego stylu, a nie poprzez argot.

W systemie języka argot również znajduje się w pewnym „zawieszeniu”, ponieważ najczęściej jest spychane przez językoznawców „do dołu”, od języka literackiego do mowy potocznej, a nawet „niżej”, w sferę milczenia. Tak więc, zgodnie z twierdzeniem W. S. Jelistratowa

...арго, словно душа незахороненного покойника, не находит себе места ни в социологической, ни в языковедческой, ни в культурологической могилах. Впрочем, может, и к лучшему. Однако на почве научной недоуверенности возникают околonaучные мифы об арго как «Фениксе, возрождающемся из пепла», «летучем Голландце» и т.п.²

Bez względu na stopień zbadania i stosunek naukowców do argot, niewątpliwie ulega ono ewolucji i proces ten jest ściśle związany z ewolucją języka w ogóle, którą należy rozpatrywać w kontekście rozwoju kultury. Kultura narodowa nie jest czymś monolitycznym, składa się natomiast z „systemu systemów”, z których każdy rozwija się ze swoją prędkością i w swoim kierunku. Ogólny rozwój kultury, mówiąc umownie, składa się z wektorów rozwoju podsystemów kultury, jej „kwantów”³.

Argot, zatem, odzwierciedla nie „zastygłą” kulturę, a kulturę rozwijającą się dynamicznie. Argot to język ludzi, którzy znajdują się w procesie tworzenia kultury. Ludzie ci przystosowują się, próbują, można więc powiedzieć, że argot to „brudnopis” przyszłej kultury, bez którego zrozumienie kultury byłoby niemożliwe. Jelistratow uważa, iż „без аргологического взгляда на цивилизацию изнутри вся её интерпретация рискует стать догматичной”⁴.

Badacze kultury młodzieżowej coraz częściej zauważają, iż młodzież i jej „język” są znaczącymi czynnikami procesu tworzenia kultury. I. Kon, na przykład, pisze, iż *молодёжь не объект воспитания, а субъект со-*

² В. С. Елистратов, *Арго и культура*, [в:] *Словарь русского арго*, Москва 2000, s. 579.

³ Termin ten zastosował w swojej pracy W. Jelistratow.

⁴ Ibidem, s. 582.

циального действия⁵. M. Nowiński mówi o tym, że *создаются предпосылки для превращения молодёжной субкультуры в альтернативную культуру, которая с течением времени, иногда достаточно продолжительно, в большей или меньшей степени усваивается культурой общества в целом, способствуя её изменению*⁶. Dlatego też bardzo często młodzieżowe argot jest utożsamiane z argot miejskim. Związane jest to z dużym wkładem młodzieży (najbardziej eksperymentującej części miasta) w tworzenie języka miasta.

Młodzieżowa kultura i młodzieżowe argot nie jest czymś zakończonym i monolitycznym. Jego charakter jest eklektyczny.

Najbardziej zauważalny jest wkład młodzieży w tworzenie kultury w okresie zmian społecznych. Wtedy występuje ona już nie w roli pewnej grupy wiekowej, a jest nowym pokoleniem. W takich sytuacjach normy i wartości poprzednich pokoleń pozostają w sprzeczności ze zmianami realiów społecznych, nie kontynuują swojej nadrzędności. Wtedy pojęcie kultury młodzieżowej jest odpowiednikiem dążeń nowego pokolenia, dążeń wyrażających potrzeby nowej epoki.

W ten sposób tworzą się podstawy do przemianowania subkultury młodzieżowej w kulturę alternatywną, która z upływem czasu (czasami proces ten trwa dość długo) w większym, bądź mniejszym stopniu jest przyswajana przez kulturę społeczeństwa jako całość. Rola młodego pokolenia w tworzeniu kultury to pojęcie uniwersalno-historyczne. Młodzież jest instrumentem rozwoju kultury we wszystkich społecznościach. Jak zauważa W. F. Lichaczowa:

Наше общество сейчас несёт колоссальные гуманитарные потери, связанные с утратой философских оснований наук, обращённых к обществу и человеку. Характерная примета этого – засилье в текущей литературе фантастических методологических схем, в которых термином «неформалы» обозначаются любые новые явления в молодёжной среде, так, что рядоположенными оказываются, скажем, хиппи, панки, «любери», роке-ры и экологи, участники политических клубов, активисты предвыборных компаний и др.⁷

Podlegając rytuałom życia nieformalnej grupy, normom zachowania i stosunków, młody człowiek jest w stanie wyróżnić siebie z czasowego i przestrzennego kontinuum. W istocie każdy z uczestników takiej grupy nie jest oddzielnym indywiduum, a tylko „maską” społeczności.

⁵ *Молодёжь в современном мире: Проблемы и суждения*, [в:] *Вопросы философии*, 1990, номер 5, s. 14.

⁶ *Ibidem*, s. 17.

⁷ *Ibidem*, s. 25.

Powszechnie znanym zjawiskiem są nieformalne grupy młodzieżowe, które istniały zawsze. Przedstawiciele tych grup określali swoje terytorium, „wojowali”, nienawidzili się nawzajem. Jednak specyfika obecnej sytuacji wielu miast rosyjskich polega na tym, iż działają tam nie spontaniczne, żywiołowo powstające grupy, natomiast coraz częściej są to grupy agresywne, wręcz przestępcze. Powstawanie takich grup świadczy o jawnie niepomyślnym, wręcz kryzysowym stanie moralności młodzieży. Ta jej „bolesna” działalność nie może doprowadzić tego kryzysu do najwyższego stopnia – do rozmiarów klęski narodowej, tragedii kraju, którego wcieleniem przyszłości jest właśnie młodzież. Przecież grupy подро́сткoв, które wchodząc na drogę krwawych walk między sobą, stają się automatycznie grupami kryminalnymi, wchodzącymi w konflikt tak z prawem, jak i ogólnoludzką moralnością. W „szkole”, którą przechodzą członkowie takich grup młodzieżowych, młodzi ludzie uczą się zacierania różnic między niezwykłymi czynami a przestępstwem, sprawiedliwością a bezprawiem, moralnością a amoralnością, dobrem a złem.

Sytuacja ta ma odbicie w młodzieżowym argot. Wśród nazw osób znalazło się wiele określeń członków agresywnych grup młodzieżowych, chuliganów, które dotyczą zarówno dziewcząt, jak i chłopców, np.: *лампасник, урлачьё, гопота, гопотень, старшачка, гопница, лупни, мотанг, мотанга, тусарь, выступала, арбузник, мотальщик, лысик, семечки, старшак, старшой*⁸.

Zorganizowana przestępczość, upadek moralności, wzrost przemocy i okrucieństwa to nie jedyne problemy związane z młodzieżą. W ostatnich latach ubiegłego wieku wśród młodzieży coraz częstsze są przypadki nałogów. Dotyczy to tak spożycia alkoholu, jak i narkomanii. W rosyjskim młodzieżowym argot zauważa się dużą różnorodność określeń osób spożywających alkohol w nadmiarze, np.: *лежачий, втёртый, глюколов, крах, грибок, нарком, уксус, памперс, дринкер, дринчер, дринчуган, дринчуга, дринчужник, дринкач, фунфырист, зомби, синяк, синюха, синюга, синячка, синюшка, синюшник, кирюха, кирюхин, датик, клиник, краскушник, выпивонщик, запивала, дринкало, бухач, пиянистка, пиянист*. Ta sama sytuacja ma miejsce w przypadku amatorów różnego rodzaju środków odurzających, np.: *нарк, наркота, нарик, нарком, наркоша, наркуша, пыхнук, эфедринчик, эфедринист, вмазанный, пробитая, химик, бээфник, глюколов, червивый, начитанный*.

⁸ Wszystkie przykłady pochodzą z: В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина, *Большой словарь русского жаргона*, Санкт-Петербург 2000.

Zarówno członkowie nieformalnych grup młodzieżowych, jak i młodzi ludzie sięgający po używki, wstępują w konflikt z prawem. Narażeni są zatem na kontakt z milicją. Na podstawie ilości określeń milicjantów w młodzieżowym argot można stwierdzić, że kontakty te są bardzo częste, a wyrazy nazywające pracowników milicji są bardzo potrzebne młodzieży, np.: *мент, ментик, ментоловый, ментос, ментозавр* (por. pol. arg. *ment, męt, męta, menta, menda* 'ts.'), *мусор, мусорок, мусорка, мусорила, мусорило* (por. st. hebr. *muser* 'pouczenie, wskazówka'), *дубина, дубинка* (por. ros. *дубина* 'pałka'), *краснопёрый, кварталный, козлогвардеец, спец, ссученный, подлип, кокарда, бульжник, кобура, свинья, фараон, циклон, хвост, кентавр, мушкетёр, свистун, винт, стервятник, космонавт, пингвин, фуражкин, собачник, мясник, забрала, чертила, панамка, нюхач, хомутъё, сучок, стрелка, чепчик, шарик, бобик, полис, полицай*.

Jednak młodzież zrzesza się nie tylko w grupach agresywnych, czy przestępczych. Znane są amatorskie grupy młodzieży o różnym charakterze, wśród których można wymienić grupy ochrony pomników historii i kultury, ruch „zielonych”, towarzystwa młodzieży twórczej, alternatywne związki twórcze, grupy ludzi o określonych zainteresowaniach, kluby polityczne, grupy nietradycyjnej religii. Często więc młodych ludzi łączą zainteresowania, hobby, swoista filozofia. Takich ludzi określają między innymi następujące wyrazy pochodzące z młodzieżowego argot: *пацук, пацифук* 'pacyfista', *ностальгист, тридцатник, пятидесятник* 'członkowie ruchu nostalgistów', *хайлайфист, мажор, продвинутый* 'członkowie grup elitarnych', *байкер, байкерша, рокер, мотобот, мотогад* 'członkowie klubów motocyklowych', *ажник, йогнутый, йоганутый* 'zwolennicy agni-jogi', *фаш, фашик* 'członkowie nacjonalistycznych grup młodzieżowych', *ремонтник, чистильщик* 'członkowie grup młodzieżowych walczących z agresywnymi ugrupowaniami', *каэспэшник, сквотер* 'członkowie grup młodzieżowych związanych ze sztuką'.

Pod koniec lat 60-ych ubiegłego wieku pojawił się i upowszechnił termin „kontrkultura”. Zastosowany w publicystyce i naukach społecznych stanowił nazwę zbiorczą różnych nurtów myślenia i form działania kwestionujących zastaną kulturę jako całość. Wpływ kontrkultury na następne pokolenia jest uwarunkowany tym, iż nie była ona infantylną młodzieńczą reakcją młodzieży na złożoność świata, a przede wszystkim kulturą pokolenia, którego pojawienie się arenie społecznej zbiegło się z narodzinami nowej epoki, nazywanej umownie postindustrialną.

Pozytywna część działań ruchu kontrkultury – to kultura alternatywna. Jest ona zjawiskiem ponadnarodowym, występującym niezależnie od

ustroju politycznego we wszystkich krajach kręgu cywilizacji zachodniej. W latach osiemdziesiątych ruch alternatywny na Zachodzie nieco przygasa. Staje się natomiast bardziej widoczny w krajach socjalistycznych. Ilość nazw osób związanych z ruchem hippisów w młodzieżowym argot jest argumentem, który pozwala stwierdzić, iż dotyczy to również Rosji końca ubiegłego wieku. Jako przykłady można przytoczyć takie określenia członków grupy hippisów jak: *хип, хиппак, хиппня, хиппарь, хиппан, совхиппи, волосатый, волосатик, тусовщик, тусня, пиплуха, системщик, системник, системный, пионерчик*.

Zachodnia kultura młodzieży lat 60-ych ubiegłego wieku po raz pierwszy na poziomie powszechnej świadomości ukazała przejawy kryzysu cywilizacyjnego i głośno poinformowała o nowych problemach, które obecnie znajdują się w centrum zainteresowań społeczeństwa rosyjskiego: o wadach technicznej cywilizacji i konieczności humanitaryzacji jej priorytetów; o głębokim niezadowoleniu z położenia indywiduum i sformalizowanych bezosobowych kontaktów na wszystkich poziomach – od partii politycznych i związków zawodowych do cerkwi i szkoły; o samorealizacji osobowości, treściwej pracy twórczej i realnej demokracji.

Współczesna młodzież z Zachodu nie wyróżnia się ani agresywnym autyzmem młodzieży lat sześćdziesiątych, ani ich roszczeniami odnośnie roli lidera kulturalnego. „Sztafeta” została przekazana „dzieciom pieriestrojki”. Obecnie w Rosji zauważyć można konfrontację pokoleń, której najbardziej wyrazistym symbolem, jak w przeszłości na zachodzie, stała się muzyczna kultura punk-rockowa. W czasie, kiedy na zachodzie rock utracił swoją buntowniczą rolę i wszedł do kanonów muzycznych, w Rosji posiada zabarwienie ideologiczne epatującego socjokulturalnego protestu.

Duża rola, jaką odgrywa muzyka rockowa w życiu młodych ludzi, znalazła też odzwierciedlenie w młodzieżowym argot. Przykładem mogą być określenia fanów i zwolenników tego rodzaju muzyki: *хардьюшник, хардятник, хардовик, хардист, панкист, панкер, пункер, хохлатый, панкующий, группы, фэнша, фэнтон, торчок, пункерша, панкатура*.

Jednak zainteresowanie młodzieży muzyką nie kończy się na kulturze punk-rockowej. Świadczyć mogą o tym choćby przykłady wyrazów nazywających wielbicieli muzyki pop, czy kierunku zwanego „nową falą”: *понсушник, сопатый, волновик, волнист, ньювейвовец, ньювейвщик, волнистый*.

Młodzieżowe argot to przede wszystkim twórczość młodych ludzi w wieku szkolnym i studentów. Dlatego też nie może w nim zabraknąć tematu szkoły. Młodzi ludzie, rozmawiając o szkole posługują się swoimi określeniami przedmiotów i ocen. Dotyczy to również nazw osób związanych z życiem

szkoły. W młodzieżowym argot pojawiają się więc określenia nauczycieli i wykładowców, uczniów i studentów. Należy wymienić np. określenia nauczycieli w ogóle: *препак, преподша, чирик, мастак, препода, преп, препод, тыча, тичер*; nauczycieli języka rosyjskiego: *руссичка, руссачка, современщик, современист, сряшница, точка, синекдоха*; języka angielskiego: *чича*; chemii: *селитра, мензурка, тимоза, пробирка*; matematyki: *биссектриса, матеша, матешка*; biologii: *тычинка, тычина, су-репка, семядоля, зверь, хромосома, амёба, пестик, самец*; muzyki: *пеша, пешка*; zawodu: *трудоила, трудоило, трудяга, самodelкин*; geografii: *глобус, масштаб*; podstaw bezpieczeństwa życiowego: *обезжучка, обезжешник, обезжист, обезжун, обезжук*; określenia wychowawcy klasowego: *скрипка, воспит, жандарм, классута*.

Na podstawie dużej ilości określeń dyrektora szkoły, np.: *дир, диря, дирюга, дирюжница, дирюжник, дирик, дурик, дерюга, дерюжка, хозяин, шеф, настух*, można przypuszczać, iż współcześni uczniowie mają częsty kontakt z dyrekcją szkoły, co może być związane z ich niepoprawnym zachowaniem lub złymi wynikami w nauce.

Określenia uczniów stanowią również dość dużą grupę. Ich największa liczba dotyczy uczniów techników zawodowych, które stały się popularne w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku i pozwalają zostać wykwalifikowanym pracownikiem w dość krótkim czasie: *гуж, птушка, быдлёнок, быдлюк, гужевичка, бурсак* i uczniów pilnych, wzorowych, np.: *ботаник, ботанка, шуришало, ботан, ботанчик, пахарь, аккуратист, патриот, зубр, стилл, рютах*.

Te dwie grupy nazw uczniów są potwierdzeniem obecnie istniejącej sytuacji w Rosji. Świat dzisiejszych nastolatków składa się z dwóch dużych grup. Jedna reprezentuje dość wysoki poziom rozwoju intelektualnego i osobowego, interesuje się kulturowymi wzorcami świata dorosłych i stara się kontynuować istniejące tradycje. Druga, z kolei, znacznie większa, skłania się do grubiańskiego kultu siły fizycznej, wyróżnia się dość dziwnymi formami zachowania i świadomości.

Studenci, jako część młodzieży uczącej się, mają też swoje określenia kolegów. Można zauważyć wśród nich odbicie zainteresowań młodych ludzi. Pojawiają się tu określenia studentów najbardziej, jak można przypuszczać, popularnych kierunków studiów: *примат* 'student lub specjalista zajmujący się matematyką stosowaną' (por. *прикладная математика* 'matematyka stosowana'), *мехматянин* 'student wydziału mechaniczno-matematycznego' (por. *механико-математический* 'mechaniczno-matematyczny'), *бух* 'student kierunku „Księgowość”' (por. ros. *бухгалтерия* 'księgowość'), *фин* 'student kierunku „Finanse i kredyty”' (por. ros.

финансы 'finanse'), *пед* 'student pedagogiki', *педик* 'ts.' (por. ros. *педагогика* 'pedagogika'), *пимношка* 'studentka wydziału pedagogiki i metodyki nauczania początkowego' (por. *ПиМНО – педагогика и методика начального обучения*), *паяльник* 'student, który wybrał specjalizację techniczną, np. w radiotechnice' (por. ros. *паяльник* 'lutownica'), *минус* 'student I roku szkoły wojskowej' (jedna belka na pagonach), *равно* 'student II roku szkoły wojskowej' (dwie belki na pagonach), *адидас* 'student III roku szkoły wojskowej' (trzy belki na pagonach – znak firmy „Adidas”), *курок* 'słuchacz szkoły wojskowej' (por. ros. *курок* 'kurek'), *журик* 'student wydziału dziennikarstwa' (por. ros. *журналистика* 'dziennikarstwo'), *бином* 'student wydziału informatyki' (por. ros. *бином* 'dwumian').

Młodzieżowego argot jako składnika kultury nie można rozpatrywać bez uwzględnienia zapożyczeń z języków obcych. Kontakty młodzieży z ludźmi innej narodowości, z językami obcymi niewątpliwie wpłynęły na zasób leksykalny argot. Zainteresowanie określoną obcą leksyką zmienia się w zależności od tego, kiedy dane jednostki leksykalne zostały zapożyczone. Pod koniec XX wieku w młodzieżowym argot można zauważyć nasilenie się zapożyczeń z języka angielskiego, dotyczy to również nazw osób, np.: *френд*, *френд* 'kolega, przyjaciel; student z zagranicy', *форин* 'obcokrajowiec; student z zagranicy', *тыча* 'nauczycielka', *лавер* 'ukochany, kochanek', *татумэйкер* 'osoba wykonująca tatuaże', *крейзи*, *крези* 'człowiek nienormalny, obłąkany', *бой* 'chłopak, młodzieniec', *тичер* 'nauczyciel', *фазер*, *фазёр* 'ojciec', *мазер* 'matka', *киллер* 'najemny morderca; człowiek o wyglądzie zabójcy', *мэн* 'mężczyzna, młody człowiek; człowiek bogaty; mężczyzna mieszkający razem, kochanek', *янг* 'chłopak, młody człowiek', *литл* 'niewysoki człowiek; młody niedoświadczony człowiek', *вайф*, *вайфа* 'żona', *бэбис*, *бэбу*, *бэйбу* 'dziecko', *бразер*, *брайзер* 'brat', *бойфренд* 'kolega, przyjaciel, ukochany', *драйвер* 'kierowca, szofer', *дарлинг* 'kochanek, partner seksualny, którego kobieta najczęściej nie darzy uczuciem', *зай* 'młody człowiek w wieku 14–20 lat', *чилдрен*, *чилдрэн*, *чилдран* 'dziecko' (por. ang. children 'dzieci').

Mniej liczne w młodzieżowym argot są zapożyczenia z języka niemieckiego, hiszpańskiego, łotewskiego, włoskiego, polskiego i francuskiego.

Tak, więc powyższe rozważania dowodzą, iż z jednej strony argot jest ważnym elementem kultury, z drugiej zaś ma wpływ na taki a nie inny jej rozwój i kształt.

SUMMARY

Youth argot could not be seen separately from a culture, it is one of many components belonging to culture. Youth and its "language" are important factors of culture creating. Youth is a culture development instrument communities all over the world. We could notice that in the time of rapid social changes periods, when it is not based on an age group, but is connected with a whole generation. In this definition youth culture is a equivalent related to a generation purposes, what could express new ages needs.

Youth's life and its culture are connected with school, unformal youth groups, music fans, alcohol and drugs depending, law conflicts. All these elements could be reflected in youth argot.